

dimenzijama i znanstveno djelo jer je uz jezično blago dijelom obrađena i frazeologija. Glavni koordinatorski i nadzorni kao i djelatnik na ovom rječniku, akademik dr. Božidar Finka iz Zagreba - rodom iz zadarske okolice i čakavac je - potvrdio je da je rječnik norma i da je time provedena kodifikacija jezika Gradišćanskih Hrvata. Prilikom promocija na sva tri mjesta dr. Finka je dao genealogiju obaju svezaka ovoga rječnika i tom se je prilikom zahvalio svim suradnicima, ponajviše onima koji su u međuvremenu umrli..."

Već postoji mala tradicija da Zagrebački velesajam skupa s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti dodijeli povelju "Josip Juraj Strossmayer" za izdavački pothvat za Hrvatsku i za cijelu hrvatsku dijasporu. U svojem obrazloženju o jednoglasnoj odluci u tajnom glasovanju rekao je predsjednik komisije akademik dr. Padovan, da ovo odlikovanje dodjeljuje za važno djelo na kulturnom povezivanju Hrvatske i Austrije. Prilikom službene prezentacije rječnika u Željeznom, direktor odjeljenja za PR Zagrebačkog velesajma, mag. Juraj Centner, predao je ovu povelju dvor. savjetniku dr. Ivanu Seedochu, šefu Zemaljskog arhiva u Željeznom i glavnom organizatoru tehničkog dijela rada na oba sveska.

Izlaskom ovoga rječnika udaren je dobar temelj; rječnik je ponos ne samo onih koji su na njemu radili, nego cijelog Gradišća i cijele Hrvatske.

Petar Zdravko Blajić

## "ITKO MOJ"?

Neka mi je dopušteno zaletjeti se u sudbinu riječi, premda sam objavljen šutnjom, sve dok je govor mrtav a šutnja (*Smrt i život*, str. 98) vlada i mojim bićem. Snaga i dražest zbirke pjesama *Ane* (s. *Rahele*) *Tojčić Jušić*, koja se pojavila u Splitu, kao da zove na *zastoj*, zaustavljanje, i razmišljanje, gledajući njezinih 6 poglavlja, na 108 str., uključujući u to i ilustracije i pogovor g. *Ante Čavke*.

Bez obzira što je hrvatski čovjek teko živ, ponoviti Anine riječi: *traga za mnom nema /jer prah sam (Običnomu što odlazi*, str. 102), govori da je Autorica ove zbirke *zaronula*, čini mi se, do dna sebe, čovjeka, sve do one *praznine u čovjeku*, onoga *praznoga "mjesta"* za bol ili još *neznano nešto (Okus smrti*, str. 99).

Njezine spoznaje i stihovi i boli: *Bol mi je otac i majka / bol mi je sestra i brat / bol mi je prijatelj i znanac / bol mi je sve što živi / ona mi je sve što znam / (Bol*, str. 96) upućuje da je ona i ovdje početak, tijek i izvan svih ostalih spoznaja. I dok ona iz *Ane "gleda"*, i do smrti se bliži (*Igra smrti*, str. 94) ovo vrijeme mi je najradije prigoda za zaustaviti riječ, zaustaviti se nad riječju, upravo na odrednici koja nadilazi i cvjetove, i njezine rodne nevene, sunčane i raskošne (*Neveni*, str. 90).

Dok hladnoća progonstva iz njezina vlastita zavjčaja - *Kijeva zavija* i u njoj, njezinoj daljini, dubini, i dok i ona *jeca* i *tuži za svojim (Snoviđenja*, str. 88) *vrijeme nudi* svakomu njegovo sudbinsko (*Život tako voli*, str. 89),

s odgovornošću i osjećajem krivnje za neljudsko. I ona, kao prognanica s vlastitoga ognjišta, i jer joj je preostao samo Bog i smrt (*Molitva prognanog*, str. 85) moli Boga da sve nas, a posebno Kijevljane povede *k izvoru / ili svojem vjiru. Ovdje negdje bez granica, bez kuća, polja i stanica /*, te mu kaže: *više ne možemo. Nestat ćemo. Pomozí Bože...* (*Ibid.*). Autorica govoreći i o svojoj sudbinskoj patnji kaže: *kako sam sama u tuđem svijetu, a nitko ne sluti njezinu tužnu sjetu (U tuđini, str. 82).*

Ona bi se željela *vratiti sebi, svome*, svojoj Domovini jednom zauvijek (*Hrvatskoj iz tuđine*, str. 80). To što je njezino nije ničije tuđe, to je strogo i jedino njezino osobno (*Nije to moje*, str. 79).

Ako *čovjek što može i spoznati, doznati i vidjeti što onda ostade pjesnikinji nakon toga kad joj riječ s korijenom iščupahu (Ropstvo, str. 75).* Tko je kriv i odgovoran za to?

Sastavni dio Anina govora je i *molitva*. Ona ju je tako prožela kao da je na njoj odrasla, kao da joj ona obasjava besane noći (*Prolaznost*, str. 73). Kada govori o bezimenosti čovjeka, sebe kaže: *Noćas sam bezimena / i svi, svi isto tako za me (Noćna groznica, str. 72).* Njoj nitko ne navraća, jer i tko bi se navratio toj "*čudnoj ženi*" - s. Raheli?! (*Ibid.*). Civilizacijsko mjesto i shvaćanje dovodi čovjeka do toga da se čovjek osjeća sam, okružen gluhoćom, tamom i tugom. (*Ibid.*).

Okrećući se prema sebi pjesnikinja se pita: *Plaćem, / o, plaćem li sama / u samoći svojoj? / (Zajedništvo, str. 70).* I dok i sama dršće ispod svoje zvijezde (*Moja zvijezda, str. 68*) i zajedno se s drugim ljudima u nemiru nalazi (*Život biva, str. 69*), ona je iskusila i radost, za koju kaže da je jača od boli i straha (*Radost, str. 66*).

Autorica ove zbirke pjesama u svoje dozrelo vrijeme (*Zasadi svoje drvo, str. 64*) bere svoje plodove i svoje stablo zalijeva iz nemirne rijeke (*Ibid.*), kroz svoj život, kroz tu trajnu tajnu (*Tajna, str. 61*). Ni vječnost nije tako naivna. I ona nam nosi strah (*Prolaznost, str. 60*).

Nastojeći odgonetnuti tajnu života, kao jedinu i pravu zagonetku ona tvrdi da je to okus onoga što je skriveno s one strane životne duge (*Život je, str. 59*), a već sada znači *biti ga željan, / biti ga gladan / biti ga žedan biti na rubu, / svisnuti od boli, / biti za druge, / moći čekati jutro, / ljubiti, o ljubiti Boga i sve, sve na zemlji druge. (Ibid.).* Zašto Autorica govori da ljubav nam našu drugl sa sobom nosi (*Ništa više, str. 55*)?

Pjesnikinja je, kao i svaka osoba, neponovljiva, a osim toga i zagledana u oči života, zbog svjetlosti, ljepote i ljubavi (*Tvoje oči, str. 54*), dopire do dna spoznaje žudeći za šutnjom, darom osobnoga, osmijeha, duše, toga neznanoga dijela koji je duboko negdje (*Sebe mi pokloni, str. 53*). To je ono *sveobuhvatno Ti* koje je neodoljivo vuče, *privlači je* i kad je polusvjesna i nesvjesna, *jer i noć ima tvoje lice (Noćna mora, str. 52).* U tom *Ti* sve je skriveno (*Ljubav nečiju nosiš, str. 50*).

Na putu ove vječne zamke i zagonetke - života Autorica se zaprepašteno *zaustavlja*, po tko zna koji put, i kaže: *Iščiljiše mi oči / od suza i gledanja. Srce je razdrto, / zbog predugog čekanja. / Osluškujem... / a nikad mojega imena, / (Na putu, str. 49),* hoteći vidjeti i doznati za svoje "mjesto" i "naše" mjesto.

Utječući se Bogu i razgovarajući se s njime s usana joj kao prigovor teče: *Zbog tebe izgubih dane; Zbog tebe zarobih sebe / Zbog tebe izgubih*

*drage / Zbog tebe vječno čekam / ... / Zbog tebe je suza moja prijateljica... (Zbog tebe, str. 48).*

Osjećajući da je sama, a ipak da je u njoj tisuće i jedan netko (*Mnogi u meni, str. 47*) sebe i svoje srce pita: *Srce moje, lancim okovano, / za čim čezneš, čega se sve bojiš, / ... / Lupaj samo, veni od čeznuća, / stabla tvoja vrbe su od pruća / što cvileći svake noći glasno: ništa tvoje, ništa / šuti, trpi, plači, / ... (Srce moje, str. 46).*

Autorica u ovoj zbirci na više mjesta govori o svome susretu s Bogom; kao: *U tebi jesam, a znala nisam / osjećam to, daješ mi biti, / od blaga Tvojega dno imati, / sunca vječno piti (Susret, str. 35).* Za suze kaže da su joj na radost i ushićenje (*Suze, str. 32*). I dok se moli (usp.: *Molitva, str. 31*) kao da sanja, a netko je zove (*San, str. 30*). Zagovara gotovo mistično sjedinjenje s Bogom kad kaže: *Sve moje, nije moje, doli Ti samo... (Kristu, str. 29).* Njegova ljubav je krijepi (*Neka mi tvoja ljubav ostane, str. 28*), njega (Boga) samo u sebi nalazi (*Tražih te, str. 27*), moli ga da joj stijenj ne utrne (*Ako mi ne oduzmeš, str. 26*) njemu se žarko utječe da joj on (Bog) nakon ovoga životnoga putovanja počina da, smiraj duši (*Tuga, str. 24*), da joj usliši svagdanju jadikovku (*Jadikovka, str. 22*). Govoreći da joj slijepo oko gori, u sebi skrušena i pokajana, za svoje djelo i tijelo, kaže da prolazi kroz ovaj svijet, da je bol prati (*Odabir ili ne, str. 21*). Osvrće se i na molitvu u svomu djetinjstvu (*Nekad davno, str. 9*).

Svoju i ljudsku dramu pjesnikinja je izrekla s pjesmom "*Nitko moj*": *Ne smijem sanjati da je itko moj (ja naglasio) (Nitko moj, str. 43).* I ako se upitam što to znači tada čovjeka spopadne strah od tolike samoće, ostavljenosti, zapuštenosti, ustrašenosti. Slažem se s Autoricom da je čovjek klupko zagonetki i tajni. Stoga je i ova zbirka jedan doprinos razrješenju i boljem uvidu u tajnu čovjeka.

Odavno i sâm začuden tajnom života, ljudskih tragova a sada i ovom hrabrom riječju *Ane Tojčić Jušić* kao da zastajem nad još jednim čudom - njezinom riječju, hrabrošću, odvažnošću i sviješću - zatečen - *obradovan* da je rekla to kako je rekla: otvoreno, duboko, bez susprezanja, istodobno prožeta vjerom, molitveno zasićena vremenom i svojim putem, okružena samoćom, kao najdelikatnijom odrednicom, koja je najviše i prozivlje i ovako otvara riječi, vremenu, kairosu, molitvi, Zavičaju, hrabrosti susreta sa zagonetnim a možda i s (praznim) ljudskim "ti".

To o čemu Ona govori i sâm se u tomu *prepoznajem*, i sâm sličan *prolaskom* (A. Čavka) *vremenom*, odavno *zapučen* i zaustavljen. Anino iskustvo puta, patnje, ushita, molitve, krika, i dok je željna čistoća, bjelinâ, radosti, kao da nedodirljivo, nepovratno *putuje od jučer*, a sve to vrijeme *prigeta nad riječju i licem*, zatečena i zagledana u vječnu zagonetku i tajnu, transcendentnoga, nedokučivoga, ali ipak naslućenoga, a katkada doživljenoga i "dotaknutoga" Boga.

*Ana Tojčić* u ovoj svojoj prvoj zbirci, u susretu sa svojim *blizim Ti*, koliko god ga *osjeća* i *spoznaje* (kao žena i redovnica, ako ovo nije uvredljivo iti spominjati!), *zatiče nas* svojom životnom mudrošću i ustrajnom hrabrošću, pokrećući s mjesta toliko egzistencijalnih tema, tabua, tajni, i začudno je da, spoznavši (svoj) ti, da od žara života uspije iti *ostati živa od spoznaje* tolike samoće, da ne reknem..., svima tuda, da o zajedništvu sa *svojim ti* ne smije niti sanjati (*Nitko moj, str. 43*). Jer, *biti, ići, zauvijek*

*biti zapućen a ne imati nigdje i nikada svratište niti se nadati ikomu svomu* ravno je nevjerojatnomu bezličnomu. I još jednom se glasno pitam: *Kako Ana uspijeva ljudski trajati i u(do)trajati* u toj tako velikoj pustoši, bez odjeka, *bez igdje ikoga*, bez susreta sa svojim, bez ikakva i ičijega susret-noga odjeka, svojtnoga *nemira, zanosa ili boja?* (*Nitko moj*, str. 43). Na ovo čovjek ostaje nijem, bezimni neosobni svjedok, šutljiv, zatečen, a možda i *izgubljen na svomu putu, sasvim bliz nikome (svome)*.

Likovna obrada, s mnogo zanimljivih crteža *Snježane Đirić-Lunić*, po-govor g. (fra) *Ante Čavke* te tehničko uređenje (fra) *Ante Branka Periše*, dostojno i dostojanstveno prate pjesme, te svatko na svoj način ulijeva pouzdanje i približuje nam to *daleko i rijetko ljudsko*, i dostojno nadopunjuju *Aninu radost*, što je mogla tako reći ono što odavno, ustrajno i tako lijepo *nosi* - to *toplo*, životno, nezaboravno bilno, kroz svoju riječ, znak i titraj. Držim da prva hrvatska privatna knjižnica ATTRA Vrsi-Mulo-Zadar (knjiga 2) ljudski ulaže u ovo izdanje, kojemu se osobno radujem, toplo preporučam, te držim da je i nezanimljiv doprinos i suvremenomu hrvatskom pjesništvu. Stoga: svima hvala za ovu prigodu i za ovaj ljudski doživljaj.

Vlade Lozić

## PROSJAK BOŽJI

### Uz život i djelo Davida Marije Turoldo

Život i djelo, nedavno preminulog svećenika i pjesnika, *Davida Marije Turoldo* (1916-1992) mogao bi se, možda, ponajbolje opisati sintagmom: "prosjak Božji". Uostalom, to je i jedan od podnaslova njegove posljednje pjesničke zbirke (*Me notti con Gohelet* - *Moje noći s Propovjednikom*, Garzanti, Milano 1992), u kojoj na osebujan, pjesnički način proživljava iskustvo dviju potresnih svetopisamskih knjiga: Propovjednika i Joba. Ako je svetopisamska istina da je život "ispraznost nad ispraznošću i sve je ispraznost" (usp. Prop 1,2) i ako je "patnja život ljudski na zemlji" (usp. Job 7,1), je li ipak moguće pronaći u tom nesretnom životu zraku svjetla, trak nade u koju se može cijeli život osloniti s pouzdanjem u bolje, unatoč iskustvu zla, nesreće i patnje koje nas svednevice pritišće. Taj trak nade nije nitko drugi do li sam Krist "u kojemu Job nikada ne prestaje plakati".

Sam Turoldo piše, baš na samom kraju svojega životnoga puta: "Vraćam se Jobu, jer ne mogu živjeti bez njega. Osjećam da je moje vrijeme, kao i svako vrijeme, vrijeme Jobovo, i da - ako se to ne primjećuje - to je samo radi nesvjesnosti i iluzija (...). Na neki način, Jobova je riječ nužna kao i Kristova: njegova je riječ zemlje, a Kristova neba (...). Dapače, dok se ne smučujem s Kristom, koji je, koliko čovjek, toliko i Bog; poistovjećujem se s Jobom i s njegovom poviješću, koja je neizbježna i moja povijest trajno ponavljana u protoku moje krvi iz dana u dan nagrtzane mukom, i u ovom mesu određenom za crve, određenom za prah, da bi se ponovo, u novom obliku složilo u očekivanju da svojim očima ugledam svojeg Spasitelja" (*Me notti*, 64).